

TÜRK AKADEMİSİ
SİYASİ SOSYAL STRATEJİK ARAŞTIRMALAR VAKFI

İŞGÜCÜ İSTATİSTİKLERİ ÇERÇEVESİNDE İŞSİZLİK VE YOKSULLUK

TÜRK AKADEMİSİ SİYASİ SOSYAL STRATEJİK ARAŞTIRMALAR VAKFI

İsmail Faruk AKSU

Ekonomi Araştırmaları Merkezi
Değerlendirme No. 1 // Aralık 2012
www.turkakademisi.org.tr

TÜRK AKADEMİSİ Siyasi Sosyal Stratejik Araştırmalar Vakfı (TASAV)

Türkiye’de ve dünyada, yaşanmış ve yaşanmakta olan olayları; siyasî, sosyal, tarihî ve kültürel derinlik içinde ve stratejik bir bakış açısıyla değerlendiren, yeni tasarımlar ortaya koyarak gelecek vizyonu oluşturan bir düşünce kuruluşudur.

TASAV, bilimsel kıstasları esas alarak ulusal, bölgesel ve uluslararası düzeyde araştırma, inceleme ve değerlendirme faaliyetlerinde bulunmaktadır. Çalışmalarını hiçbir kâr amacı gütmeyen ilgililer ile paylaşan TASAV; tarafsız, doğru, güncel ve güvenilir bilgiler ışığında kamuoyunu aydınlatmaya çalışmaktadır.

TASAV’ın amacı; Türkiye Cumhuriyeti Devleti’nin kuruluş felsefesine paralel olarak, ülkemizin ekonomik, sosyal, siyasî, kültür ve eğitim hayatının geliştirilmesine; millî menfaat, millî güvenlik ve birlik anlayışının, insan hak ve özgürlüklerinin, demokrasi kültürünün, jeopolitik ve jeostratejik düşünce biçiminin yaygınlaştırılmasına; toplumda millî, vicdanî ve ahlâkî değerlerin hâkim kılınmasına ve Türkiye’nin dünyadaki gelişmelerin belirleyicisi olmasına bilimsel faaliyetler aracılığıyla katkı sağlamaktır.

ARAŞTIRMA MERKEZLERİ

TASAV, aşağıda belirtilen altı Stratejik Araştırma Merkezi vasıtasıyla çalışmalarını yürütmektedir:

1. Dış Politika Araştırmaları Merkezi
2. Güvenlik Araştırmaları Merkezi
3. Siyaset, Hukuk ve Yönetim Araştırmaları Merkezi
4. Sosyal ve Kültürel Araştırmalar Merkezi
5. Ekonomi Araştırmaları Merkezi
6. Enerji Araştırmaları Merkezi

İŞGÜCÜ İSTATİSTİKLERİ ÇERÇEVESİNDE İŞSİZLİK VE YOKSULLUK

İsmail Faruk AKSU

Ekonomi Araştırmaları Merkezi
Değerlendirme No: 1 // Aralık 2012
www.turkakademisi.org.tr

Bu yazının tüm hakları saklıdır. Yazının telif hakkı TASAV'a ait olup kaynak gösterilerek yapılacak makul alıntılar dışında önceden izin alınmadan kullanılamaz ve çoğaltılamaz.

GİRİŞ

Vatandaşların yoksulluktan kurtarılarak refah düzeyini yükseltmenin yolu, öncelikle onları iş sahibi yapmaktan geçmektedir. Bilgi ve becerisini, fizikî ve beşerî donanımını üretime aktarabilen ve katma değer yaratan bir insan, sadece geçimini temin edecek gelir elde etmekle kalmamakta, aynı zamanda ülke ekonomisine katkıda bulunmakta ve bir işle meşgul olarak yararlı bir insan olmanın hazzını tatmaktadır.

Üretim, gelir ve refah düzeyinde kayıp anlamına gelen işsizlik olgusuyla mücadele; iş imkânları yaratma anlamında devletin bütçesine yük, iş arayanlar bakımından psikolojik yıkım, sosyal ilişkilerde kopuş, aile yaşamında çözülme gibi ekonomik ve toplumsal kayıplara yol açmaktadır. Özellikle gelişmekte olan ülkelerde işsizliğin yol açtığı sorunlar daha ağır boyutlarda yaşanmakta; şiddet, suç, etik değerlerde aşınma ve toplumsal travma olarak tezahür etmektedir.

İşsizlerin yaşadığı sözü edilen sorunların toplumsal yansımalarının yanında, çalışanlar da işlerini kaybetme riski ile gelecek endişesini yaygın bir şekilde yaşamaktadır.

Dünyadaki yaklaşık üç milyar işgücünün üçte biri ya işsizdir, ya eksik istihdam edilmektedir ya da çalışmasına karşılık yoksulluktan kurtulamamaktadır. Yüz milyondan fazla göçmen işçi ve onların aileleri de bu sıkıntılar nedeniyle kendi ülkelerinden başka bölgelerde iş aramaktadır.

Yirmi birinci yüzyılda bugün hâlâ insanlığın karşılaştığı en önemli sorunların başında yoksulluk gelmektedir.

Sahip oldukları üretim faktörlerini yatırım, üretim ve istihdam yönünde etkin ve verimli bir şekilde harekete geçirme becerisini gösterebilen ülkeler, vatandaşlarına kaliteli bir hayat sürme imkânını sunabilmektedir. Bunu başaramayan ülkeler ise ekonomik ve sosyal sorunlarla başa çıkmaya çalışırken, vatandaşları da yoksulluk kısırcasında kalmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 17.12.2012'de açıkladığı Eylül dönemi işgücü istatistikleri aşağıda yer almaktadır. Göstergelere göre işsizlik, dolayısı ile de yoksulluk, Türkiye için önemli sorunlardan birisi olmaya devam etmektedir. Bu çalışma ile işgücü ve yoksulluk istatistikleri çerçevesinde Türkiye'deki işsizlik ve yoksulluk durumu değerlendirilmektedir.

EYLÜL 2012 DÖNEMİ İSTİHDAM VERİLERİNİN VE İŞGÜCÜ PİYASASINDAKİ GELİŞMELERİN ANALİZİ

İşsizlikle ilgili parametreler değerlendirildiğinde, tarım dışı işsizlikte ve genç işsiz sayısındaki azalma ile nüfus artış oranına paralel bir istihdam artışı ve tabii ki işsiz sayısının azalması, istihdam verilerinin iyi yönde gelişmekte olduğunu gösteren kriterler olmaktadır. Buna göre, Türkiye İstatistik Kurumu tarafından açıklanan Eylül 2012 Hanehalkı İşgücü İstatistiklerinden, işsizlikte olumlu bir değişme olmadığı anlaşılmaktadır.

	TÜRKİYE		KENT		KIR	
	2011	2012	2011	2012	2011	2012
Kurumsal olmayan nüfus (000)	72 625	73 795	49 677	50 490	22 948	23 305
15 ve daha yukarı yaştaki nüfus (000)	53 832	54 923	37 072	37 729	16 760	17 194
İşgücü (000)	27 147	28 011	17 730	18 514	9 417	9 496
İstihdam (000)	24 749	25 472	15 753	16 429	8 996	9 043
İşsiz (000)	2 398	2 539	1 977	2 085	421	454
İşgücüne katılma oranı (%)	50,4	51,0	47,8	49,1	56,2	55,2
İstihdam oranı (%)	46,0	46,4	42,5	43,5	53,7	52,6
İşsizlik oranı (%)	8,8	9,1	11,1	11,3	4,5	4,8
<i>Tarım dışı işsizlik oranı (%)</i>	11,3	11,6	11,6	11,7	10,1	11,2
<i>Genç nüfusta işsizlik oranı⁽¹⁾ (%)</i>	17,3	18,0	21,2	21,8	10,1	10,5
İşgücüne dahil olmayanlar (000)	26 685	26 912	19 342	19 214	7 343	7 698

(1) 15-24 yaş grubundaki nüfus

Not: Rakamlar yuvarlamadan dolayı toplamı vermeyebilir.

Eylül döneminde kurumsal olmayan çalışma çağındaki nüfus, geçen yılın aynı dönemine göre 1 milyon 91 bin kişi artarak 54 milyon 923 bin kişi olmuştur.

Bir önceki yılın aynı ayına göre işgücü 27 milyon 147 binden 28 milyon 11 bin kişiye, istihdam 24 milyon 749 bin kişiden 25 milyon 472 bin kişiye yükselmiştir.

İşsiz sayısı ise 2 milyon 398 bin kişiden 2 milyon 539 bin kişiye çıkmıştır. İstihdam oranı yüzde 46'dan, yüzde 46,4'e, işsizlik oranı yüzde 8,8'den yüzde 9,1'e yükselmiştir. Tarım dışı işsizlik oranı yüzde 11,3'ten yüzde 11,6'ya çıkarken, yüzde 17,3 olan gençlerdeki işsizlik oranı da yüzde 18 olmuştur.

Mevsim etkilerinden arındırılmış Eylül ayı işsizlik oranı yüzde 9,4'ü bulurken, bu oran son bir yılın en yüksek işsizlik oranı olmuştur.

Buna göre çalışma çağındaki nüfus 1 milyon 91 bin kişi artarken aynı dönemde istihdamdaki artış ise 723 bin kişide kalmıştır.

İşsiz sayısı 2 milyon 539 bin kişi olmakla birlikte, işgücüne dâhil olmayan nüfusun ayrıntısına bakıldığında, iş aramayıp çalışmaya hazır olan bir grubun da olduğu

görülmektedir. Bunların sayısı 1 milyon 975 bin kişidir. 2011 yılının aynı ayında ise bu sayı 1 milyon 742 bin kişi idi. Yani bir yılda 233 bin kişi daha iş bulduğunda çalışacak olmakla birlikte iş aramayı bırakmış durumdadır. İşsizlik rakamı ve oranı içinde görülmeyen bu kesim de esasen aktif olarak iş aramasa da işsizler arasında yer almaktadır.

Çalışmaya hazır olduğu hâlde iş aramayanlar içinde en dikkat çekici olan ise “iş bulma ümidi olmayanlar”dır. Bu gruptakiler, aslında iş bulduklarında çalışacak olmakla birlikte, muhtemelen uzun süreden beri iş aradıkları hâlde iş bulamadıkları için artık iş bulma ümitlerini kaybedip iş aramaktan vazgeçmiş olanlardır. Bunların sayısı da bir önceki yıla göre 22 bin kişi artarak 631 bin kişi olmuştur.

Ayrıca sayısı bir önceki yıla göre 4 bin azalarak 44 bin kişi olan mevsimlik çalışanları da işsizler arasına dâhil etmek, daha gerçekçi bir işsiz sayısı ve işsizlik oranına ulaşılmasını sağlayacaktır.

O hâlde 631 bini iş bulma ümidini kaybedenler, 1 milyon 344 bini diğer sebeplerle iş aramayan ancak iş bulduğunda çalışabilecek olanlar, 44 bini de mevsimlik çalışanlar olmak üzere toplam 2 milyon 19 bin kişiyi daha işsizler arasına dâhil etmek gerekmektedir.

Bu durumda ise işsiz sayısı 2 milyon 539 bin kişi değil, 4 milyon 558 bin kişi olmaktadır. İşsizlik oranı da bu nedenle değişmekte ve yüzde 15,2 olmaktadır.

Öte yandan bu hesaplamalar içerisinde eksik istihdam yer almamaktadır. Eksik istihdam verileri Eylül 2012 döneminde yayınlanmamış olmakla birlikte, 2004-2011 arasında eksik istihdamın işgücüne oranı yüzde 3 civarında olmuştur. 2011 yılı itibariyle 617 bini zamana bağlı eksik istihdam, 391 bini yetersiz istihdam olmak üzere “eksik istihdam” edilen toplam 1.008 bin kişiyi daha iş arayanlar arasına dâhil etmek gerekmektedir. Bu dönem için de aynı rakamın geçerli olduğu varsayımı ile işsizlik hesaplandığında ise işsizlik oranı yüzde 17,9 olmaktadır.

Eylül 2012 itibarıyla istihdam edilenlerin yüzde 25,5’i tarım, yüzde 18,6’sı sanayi, yüzde 7,4’ü inşaat, yüzde 48,4’ü ise hizmetler sektöründe yer almıştır. İstihdam edilenlerin sayısı geçen yılın aynı dönemine göre 723 bin kişi artarken, bu dönemde tarım sektöründe çalışan sayısı 27 bin, tarım dışı sektörlerde çalışan sayısı ise 696 bin kişi artmıştır.

Diğer taraftan bu dönemde işsizler, yüzde 28,5’lik oranda eş-dost vasıtasıyla iş aramıştır. Yüksek bir oranı ifade eden bu durum, önemli bir kurumsal ve psikolojik güvensizliği de işaret etmektedir. İnsanların iş bulma kurumuna ve bürolarına güvenmeyip torpil-tavassut müessesesini işleterek iş bulma yoluna girmekte olduğunu ortaya koymaktadır. Kurumsal yapılara olan güvensizliğin ya da illegal yollara başvurarak öne geçme anlayışının yaygınlaştığını, iş arama ve iş bulmada da “kayıt dışı” piyasa oluştuğunu göstermektedir.

Bu yöndeki istihdam arayışlarına yetkililerce katkı verilmesi ise devlete, siyasete, kurumlara olan güveni zaafa uğratmakta, adalet duygusunu zedelemektedir.

Diğer taraftan bu durum, siyasetten kamu yönetimine birçok alanda etik değerlere olan ihtiyacı gösterdiği gibi buna imkân veren mevzuatın yenilenmesi gereğine de işaret etmektedir.

1990 ve 2000 yılları ile 2002-2012 yıllarına ait işgücü piyasasındaki gelişmeler aşağıdaki tabloda gösterilmektedir.

Her ne kadar 2004 öncesi ile sonrasına ilişkin hesaplama yöntemleri farklı olsa da rakamlar, istihdamın ve işsizliğin seyrine dair fikir vermektedir. 1990 yılında yüzde 8,5, 2000’de yüzde 7,0, 2002’de yüzde 10,3, 2003’te yüzde 10,5 olan işsizlik oranı; 2008’e gelindiğinde yüzde 11 ve dünyada yaşanan ekonomik krizle birlikte iç ekonomik nedenlerin de etkisiyle 2009 yılında yüzde 14,0’e çıkmıştır.

Buna göre hâlen oransal olarak 1990 ve 2000 yılları işsizlik ve istihdam verileri yakalanabilmiş değildir. Son olarak Eylül 2012 döneminde Türkiye genelindeki işsizlik oranı ve işsiz sayısı geçen yılın aynı dönemine göre 0,3 puan artış göstermiş ve bir önceki döneme göre işsiz sayısı 141 bin kişi artmıştır. Kentsel alanlarda işsizlik oranı 0,2 puanlık artışla yüzde 11,3, kırsal alanlarda ise 0,3 puanlık artışla yüzde 4,8 olmuştur.

Özetlemek gerekirse, dönemler içinde farklı oranlar ortaya çıksa, bazen azalsa bazen artsa da, istihdam yaratma ve işsizliği azaltma anlamında ciddi politikaların sonucu olarak ortaya çıkmış istikrarlı bir azalışın son on yıldır söz konusu olmadığı anlaşılmaktadır. Esasen konjonktürel ve belli bir duruma bağlı gelişmelerin istihdam ve işsizlik rakamlarını etkilediği görülmektedir.

İŞGÜCÜ PİYASASINDAKİ GELİŞMELER **														
	YILLAR											EYLÜL		
	1990*	2000*	2002*	2003*	2004	2005	2006	2007	2008	2009	2010	2011	2011	2012
İşgücü (Bin kişi)	18.417	21.093	23.818	23.640	22.016	22.455	22.751	23.114	23.805	24.748	25.641	26.725	27.147	28.011
İstihdam (Bin kişi)	16.485	19.608	21.354	21.147	19.632	20.067	20.423	20.738	21.194	21.277	22.594	24.110	24.749	25.472
İşsiz (Bin kişi)	1.573	1.485	2.464	2.493	2.385	2.388	2.328	2.376	2.611	3.471	3.046	2.615	2.398	2.539
İşgücüne katılma oranı (%)	54,5	48	49,6	48,3	46,3	46,4	46,3	46,2	46,9	47,9	48,8	49,9	50,4	51
İşsizlik oranı (%)	8,5	7	10,3	10,5	10,8	10,6	10,2	10,3	11,0	14,0	11,9	9,8	8,8	9,1
Tarım dışı işsizlik oranı (%)			14,5	13,8	14,2	13,5	12,7	12,6	13,6	17,4	14,8	12,4	11,3	11,6
Genç nüfusta işsizlik oranı (%)	16	13,1	19,2	20,5	20,6	19,9	19,1	20,0	20,5	25,3	21,7	18,4	17,3	18

* Veriler önceki hesaplama yöntemine göre dir.

** **Kaynak:** Ekonomik ve Sosyal Göstergeler (1950-2010), Dokuzuncu Kalkınma Planı İşgücü Piyasası Özel İhtisas Komisyonu Raporu, Kalkınma Bakanlığı. "Türkiye Ekonomisinde Haftalık Gelişmeler", www.dpt.gov.tr, TÜİK Hane halkı işgücü anket sonuçları.

KAYIT DIŞI İSTİHDAMIN BOYUTU

Türkiye’de kayıt dışı istihdam ciddi bir sorun olmaya devam etmektedir. Yaptığı işten ötürü herhangi bir sosyal güvenlik kuruluşuna kayıtlı olmadan çalışanların oranı 2012 Eylül ayında, önceki yılın aynı dönemine göre 2,7 puanlık azalışla yüzde 40,1 olmuştur.

Bu dönemde, geçen yılın aynı ayına göre tarım sektöründe sosyal güvenlikten yoksun çalışanların oranı yüzde 84,6’dan yüzde 84,9’a yükselirken, tarım dışı sektörlerde ise yüzde 28’den yüzde 24,7’ye düşmüştür. Tarım dışı sektörlerde çalışan her dört kişiden biri, tarımda ise çalışan her yedi kişiden altısı hâlâ sigortasız çalışmaktadır.

Tarımın istihdam içindeki payı yüzde 25,5 olup bu oran 6 milyon 495 bin kişiyi ifade etmektedir. Tarım istihdamı içinde kayıt dışı çalışanların yüzde 84,9 olan oranı, 5 milyon 514 bin kişinin tarımda kayıt dışı çalışmakta olduğunu göstermektedir.

Tarım dışı sektörlerin istihdamdaki payı ise yüzde 74,5 olup, 18 milyon 976 bin kişiye tekabül etmektedir. Bunun yüzde 24,7’si olan 4 milyon 687 bin kişi ise tarım dışı sektörlerde kayıt dışı çalışmaktadır. Toplam istihdamın ise hâlâ yüzde 40,1’inin, yani 10 milyon 214 bin kişinin kayıt dışı istihdam edildiği anlaşılmaktadır.

2000 yılında yüzde 50,6, 2004 yılında yüzde 53,0 olan kayıt dışı istihdam oranı, her ne kadar bir önceki döneme göre azalmış olsa da, Türk işgücü piyasasında kayıt dışılığın oldukça yüksek oranlarda seyrettiğini söylemek mümkündür. Kalkınma planları ve yıllık programlarda, kayıt dışılıkla mücadele konusunda önemli vurgular yapılmış olmakla birlikte konuya ilişkin olarak bugüne kadar etkili ve sonuç alıcı politikaların uygulamaya konulamadığı anlaşılmaktadır.

Bu durum Türkiye’deki çalışma ilişkilerini düzenleyen mevzuatın eksikliklerinin olduğuna işaret etmekte; aynı zamanda, denetimsizliğin yaygınlığını ve teşvik ve vergi düzenlemelerinin amaca hizmet etmekte yetersiz kaldığını da göstermektedir.

Kayıt dışılık; bir taraftan kamu gelirlerinde kayıplara ve piyasada haksız rekabete neden olurken, diğer taraftan sosyal güvenceden yoksun olarak çalışanların yaşam kalitesinde olumsuzluklara yol açmaktadır. Bu nedenle, kayıt dışılıkla mücadele, ekonomik fayda sağlamanın yanında önemli bir toplumsal fayda da sağlamaktadır.

YOKSULLUK

Yukarıda sunulan istihdam ve işsizlik verileri, Türkiye’de istihdamın yapısal sorunlarına kalıcı çözüm getirilemediğini, işsizliğin ve umutsuzluğun en önemli problemlerden birisi olmaya devam ettiğini göstermektedir.

İşsizlik, yoksulluğun temel sebeplerinden birisidir. Nüfus artışı ile istihdam artışı arasındaki ilişki, işsizliğin ne ölçüde azaldığına ya da azalma eğilimi içinde olduğuna

işaret edecektir. İşsizliğin sürdürülebilir şekilde azaltılamaması ve nitelikli istihdamın artırılmaması yoksulluğu derinleştirmektedir.

Dünyanın hemen hemen bütün ülkelerinde şiddet derecesi birbirinden farklı boyutlarda da olsa, yoksulluk ve sefalet yaşanmaktadır.

Yapılan araştırmalar, dünyada 1,3 milyarı aşkın insanın yoksulluğun pençesine düştüğünü göstermektedir. Bugün için gelişmekte olan ülkeler nüfusunun üçte biri yoksulluk sorunuyla baş başa kalmıştır.

Yoksulluk; “ihtiyaçların karşılanmasında içinde bulunulan toplumun sahip olduğu asgarî standartlardan geride kalmak” olarak, yoksulluk sınırı ise; “bir toplumda yoksul olanlarla olmayanları birbirinden ayıran ve genel kabul görmüş toplumsal standartları da yansıtan izafi bir hat” olarak tanımlanmaktadır.

Türkiye İstatistik Kurumu (TÜİK), yoksulluğun; insanların temel ihtiyaçlarını karşılayamama durumu olduğunu ifade etmekte ve dar ve geniş anlamda olmak üzere iki türlü tanımlanabileceğini belirtmektedir.

Dar anlamda yoksulluk; hayatını idame ettirecek gıdadan yoksun olma durumu iken, geniş anlamda yoksulluk; gıda, giyim ve barınma gibi imkânlar açısından insanların hayatlarını devam ettirebildikleri, ancak toplumun genel refah düzeyinin gerisinde kaldıkları bir durumu ifade etmektedir.

Mutlak yoksulluk; hane halkı veya bireyin yaşamını sürdürebilecek asgarî refah düzeyini yakalayamaması durumudur. Bu nedenle, mutlak yoksulluğun ortaya çıkarılması, bireylerin yaşamlarını sürdürebilmeleri için gerekli olan minimum tüketim ihtiyaçlarının belirlenmesini gerektirir. Mutlak yoksul oranı, bu asgarî refah düzeyini yakalayamayanların sayısının toplam nüfusa oranıdır.

2009 yılı verilerine göre Türkiye’de, gıda+gıda dışı yoksulluk oranı yüzde 18,08’dir. Bu oran, kırsal kesimde yüzde 38,69’a kadar yükselmektedir. Bu oran, başka bir ifadeyle; Türkiye genelinde her beş kişiden birinin yoksul olduğunu göstermektedir. Ayrıca 2009 yoksulluk çalışmasına göre; yevmiyeli çalışanların yüzde 26,86’sı, kendi hesabına çalışanların yüzde 22,49’u, ücretsiz aile işçilerinin yüzde 29,58’i, tarımda çalışanların ise yüzde 33,1’i yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır. Bu oran, iş arayan fertlerde yüzde 19,5, istihdam edilenlerin tamamında ise yüzde 15,27’dir.

2011 yoksulluk araştırmasında ise kişi başı günlük geliri 2,15 doların altında olanların nüfusa oranı yüzde 0,14’tür. Günlük geliri 4,3 doların altında olanların nüfusa oranı ise yüzde 2,79’dur.

2010 Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması’na göre, eşdeğer hanehalkı kullanılabilir medyan gelirin yüzde 50’si dikkate alınarak belirlenen yoksulluk sınırı esas alındığında, yoksulluk riski altında olanların oranı yüzde 16,9 olup sürekli yoksulluk oranı ise yüzde 18’dir.

Türkiye İstatistik Kurumu'nun 17 Eylül 2012'de açıkladığı ve 2011 verilerinin esas alındığı "Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması"na göre ise nüfusun yüzde 18,5'i sürekli yoksulluk riski altında bulunmaktadır. Nüfusun yüzde 16,1'i ise yoksulluk sınırının altında yaşamaktadır.

Aynı araştırmaya göre 630 TL aylık gelire sahip hane halklarının gelirleriyle ihtiyaçlarını karşılama durumlarına, hane halkının yüzde 78,7'si "çok zor ve zor" karşılığını vermiştir.

TÜİK'in 28 Eylül 2012 tarihinde açıklanan "Sürdürülebilir Kalkınma Göstergeleri" ile ilgili verilerine göre ise ülkemizde 2011 yılı itibarıyla yoksulluk ya da maddî yoksunluk riski altındaki nüfusun oranı yüzde 62,5 olup, bu durumda nüfusumuzun yaklaşık olarak 3'te 2'si yoksulluk ya da maddî yoksunluk riski altında bulunmaktadır.

Yine TÜİK tarafından yapılan hesaplama göre, şiddetli maddî yoksunluk içinde bulunan kişi sayısı 43 milyon 286 bin kişidir. Bu sayı nüfusumuzun yüzde 60,4'üne karşılık gelmekte olup, bugün her 5 kişiden 3'ünün şiddetli maddî yoksunluk içinde bulunduğunu göstermektedir.

TÜRK-İŞ'in Kasım 2012 itibarıyla yaptığı araştırmaya göre; dört kişilik bir ailenin sağlıklı, dengeli ve yeterli beslenebilmesi için yapması gereken gıda harcaması tutarı (açlık sınırı) 958,03 TL'ye yükselmiştir. Gıda harcaması ile birlikte giyim, konut (kira, elektrik, su, yakıt), ulaşım, eğitim, sağlık ve benzeri ihtiyaçlar için yapılması zorunlu diğer harcamaların toplam tutarı (yoksulluk sınırı) ise 3.120,61 TL olmuştur.

Hâlen net asgarî ücret 739,79 TL, 6'ncı basamak tarım Bağ-Kurlu emekli aylığı 610,30 TL, esnaf Bağ-Kurlu aylığı 796,60 TL, ortalama SSK emekli aylığı 964,20 TL'dir. 2013 Yılı Programı'nda asgarî ücretin 2013 yılı Ocak ve Temmuz aylarında sadece yüzde 3 oranında artırılacağı öngörülmüştür. Maliye Bakanı'nın ifadesiyle aile yardımı dâhil en düşük memur maaşı 1.758 TL'dir.

Bu durumda çalışanların ve emeklilerin büyük çoğunluğu yoksulluk içindedir. Aileleri ile birlikte Türkiye nüfusunun çoğunluğunu oluşturan bu kesimin yoksulluk sınırının altında devam ettirmekte olduğu yaşam standartlarında, Orta Vadeli Program ve bütçe hedefleri dikkate alındığında yakın gelecekte bir iyileşme olmayacağı anlaşılmaktadır.

TÜİK'in yukarıda ifade edilen "Gelir ve Yaşam Koşulları Araştırması"na göre nüfusun yüzde;

61,8'i taksitle ve borçla yaşamaktadır.

80,3'ü eskimiş ve yıpranmış mobilyalarını yenileyememektedir.

41,6'sı akan çatısını, çürüyen pencere çerçevesini tamir ettirememektedir.

41,7'si ısınma sorunu yaşamaktadır.

67,6'sı beklenmedik ihtiyaçlarını karşılayamamaktadır.

86,5'i evden uzakta bir haftalık bir tatile gidememektedir.

Bu veriler, vatandaşların yaşam standartlarını ve Türkiye tablosunu yansıtması bakımından anlamlı görülmektedir.

İSTİHDAMI ARTIRICI TEDBİRLER

İstihdamın artırılması, işsizliğin azaltılması ve yoksulluğun önlenmesi için yatırım ortamının iyileştirilmesi, iç tasarruf oranlarının artırılması ve işgücü piyasasına girişte zorluk yaşayan bireylerin niteliklerinin artırılması amacıyla işgücü eğitim düzeyinin yükseltilmesine ilişkin tedbirleri içeren aktif işgücü politikalarının uygulanması öncelikli öneme sahiptir.

Yoksulluğun ilacı üretim ve istihdam olduğuna göre, istihdam dostu sürdürülebilir büyümeyi sağlamak için yatırım ortamının iyileştirilmesi ve müteşebbis sermayenin önündeki engellerin ortadan kaldırılması gerekmektedir.

Yatırım ortamının iyileştirilmesi için uygulanabilir etkili tedbirlerin alınması gerekmektedir. Bu kapsamda; enerji, arazi, hammadde ve işgücünün temininde ve maliyetinde avantajlar sağlanması ve anlamlı vergi indirimleri ile istisnalarının getirilmesi önem arz etmektedir.

Dünya Bankası ve International Finance Corporation (IFC) tarafından 23 Ekim 2012' de açıklanan yeni bir rapora göre, gelişmekte olan ülkelerdeki yerel girişimcilerin iş yapma kolaylığı son on yıllık dönemde en yüksek düzeyde olup bu durum, tüm dünyada iş ortamı ile ilgili düzenlemelerin iyileştirilmesinde önemli ilerlemeler kaydedildiğine işaret etmektedir.

Türkiye'de de yatırım ortamının iyileştirilmesi adına birtakım düzenlemeler yapıldı ise de tüm dünya, yatırımlarını artırmak ve yabancı sermaye çekmek için Türkiye'den daha hızlı davranarak yatırım önceliklerine sahip olmaktadır.

İş Yapma Kolaylığı raporu, şirket kurma ve yürütme, sınır ötesi ticaret yapma, vergi ödeme ve tasfiye işlemleri gibi, bir ekonomideki işletmelerin yaşam döngüleri boyunca geçerli olan düzenlemeleri analiz etmektedir. Genel iş yapma kolaylığı sıralaması 10 göstergeye dayanmakta ve 185 ekonomiyi kapsamaktadır.

“İş Yapma Kolaylığı 2013: Küçük ve Orta Büyüklükteki İşletmeler için Daha Akıllı Düzenlemeler” başlıklı rapor çerçevesinde, iş yapma kolaylığı küresel sıralamasında Singapur üst üste yedinci kez birinci sırada yer almıştır. En fazla işletme dostu düzenlemeye sahip ilk on ülke içinde Singapur'un yanı sıra Hong Kong ÖB, Çin, Yeni Zelanda, Amerika Birleşik Devletleri, Danimarka, Norveç, İngiltere, Kore Cumhuriyeti, Gürcistan ve Avustralya yer almaktadır.

Bir önceki yıla göre iş yapma kolaylığında en fazla iyileştirme yapan ülkeler listesinin en üst sıralarında ise Polonya, Sri Lanka, Ukrayna, Özbekistan, Burundi, Kosta Rika, Moğolistan, Yunanistan, Sırbistan ve Kazakistan yer almaktadır.

Türkiye'nin ise geçen yıl 183 ülke arasında 71'nci olan sırası, bu yıl da değişmemiş ve 185 ülke arasında aynı kalmıştır.

Yapılan araştırmalar iş yapma kolaylığı ile işsizliğin azalması arasında pozitif yönlü bir ilişkinin olduğunu göstermektedir.

Diğer taraftan yatırımları artırmak için iç tasarrufların yeterli düzeye çıkması gerekmektedir. Türkiye de başta kamu tasarrufları olmak üzere tasarruf seviyesi düşüktür. Yeterli tasarruf sağlayamayan, buna bağlı olarak da büyük çaplı yatırımları yapamayan bir Türkiye'nin, dünyanın ilk on ekonomisinden birisi olma hedefini tutturabilmesi mümkün değildir.

Türkiye, on büyük ekonomi arasına ve büyük ülkeler ligine girebilmek için tasarruf oranlarını en az yüzde 30'lara yükseltmek zorundadır. Ancak tasarruf oranı bugün sadece yüzde 15'ler düzeyindedir. Toplam tasarruf oranı 2011 yılında Cumhuriyet tarihinin en düşük değerine gerileyerek yüzde 12, 2010 yılında da yüzde 12,7 seviyesine inmiştir. Oysa Çin 1980-1989 döneminde ortalama yüzde 36 olan tasarruf oranını, 2000-2008 döneminde yüzde 46'ya çıkartmıştır.

Tasarruf yatırım dengesinin önemli oranda açık vermeyi sürdürmesi, yani iç tasarrufların yatırımların maliyetini karşılamaması, tasarruf açığının ekonomi üzerinde önemli bir tehdit olduğunu göstermektedir. Tasarruf açığını kapatamaması hâlinde Türkiye, borçlanmaya devam ederek, dış tasarruflara dayalı büyüme yapısı ve eğilimini sürdürmek zorunda kalacaktır.

Üretmeyen bu yapının, istihdam yaratması ve dolayısı ile de yoksulluğun azaltılmasına katkıda bulunması mümkün bulunmamaktadır.

İstihdam artışını sağlamada en önemli unsurlardan birisi de işgücünün eğitim düzeyidir. Gelişmiş ülkelerle kıyaslandığı zaman, ülkemizde istihdamın eğitim düzeyi düşüktür ve meslekî eğitimli istihdam oranı sınırlıdır.

Aşağıdaki tabloda da görüleceği gibi bugün, lise altı eğitim görenlerin toplam işgücü içindeki oranı yüzde 58,7'dir. Yükseköğrenimli olanların oranı ise yüzde 16,7'dir. İşgücünün sadece yüzde 9,7'si meslekî ve teknik lise mezunudur.

2011 Yılında İşgücünün Eğitim Düzeyi (Yüzde)

	İşgücü	İstihdam	İşsiz	İKO	İstihdam Oranı	İşsizlik Oranı
Okur-yazar Olmayanlar	4,5	4,8	2,1	20,5	19,6	4,6
Lisealtı Eğitimli	58,7	59,0	55,7	47,8	43,3	9,3
Lise	10,4	10,0	13,4	52,1	45,5	12,6
Mesleki ve Teknik Lise	9,7	10,0	10,9	65,5	58,3	11,0
Yükseköğretim	16,7	16,2	17,9	79,3	71,0	10,4
Toplam	100,0	100,0	100,0	49,9	45,0	9,8

Kaynak: TÜİK, (Kalkınma Bakanlığı, 2013 yılı Programından alınmıştır)

İstihdamın eğitim düzeyi yükseldikçe kayıt dışılık oranı düşerken, okur-yazar olmayan kesimde kayıt dışı istihdam oranı yüzde 95'e ulaşmaktadır. Kayıt dışı istihdam oranı lise ve lise dengi meslek okulu mezunlarında yüzde 25 düzeyinde iken, yükseköğretim

mezunlarında yüzde 7-8 düzeyinde seyretmektedir. Eğitimli kesimde kayıt dışı istihdam oranı, kayıt dışılığın Türkiye ortalamasının altında olmakla birlikte, son yıllarda bu kesimin kayıt dışılığında bir artış gözlenmektedir.

Günümüzde eğitim, yeniden eğitim ve yaşam boyu eğitim süreçleri rekabet gücünü geliştirme ve istihdamı korumada en önemli araçlardır. İşgücü piyasasının talep ettiği niteliklere sahip olmak ise çağımızdaki en önemli istihdam güvencesidir.

Herhangi bir mesleği ya da işgücü piyasasında geçerli bir mesleği olmayan işsizlerin, işgücü piyasasının ihtiyaç duyduğu mesleklerde yetiştirilerek, "istihdam edilebilir" nitelikler kazanmalarını, istihdam edilmelerini ve kendi işlerini kurarak gelir getirici bir faaliyette bulunmalarını sağlamak amacıyla meslek edindirme, meslek geliştirme ve meslek değiştirme amaçlı eğitimlerin nicelik ve nitelik olarak geliştirilmesi şarttır.

Türkiye'de aktif işgücü politikaları yoluyla, bireylerin iş piyasalarında başarılı bir şekilde rekabet edebilmelerinin sağlanması açısından, eğitim sistemi ile işgücü piyasası arasında güçlü bir bağın tesis edilmesi, eğitim sisteminin işletme ihtiyaçları tarafından yönlendirilmesi önem taşımaktadır.

Aktif ve önleyici tedbirler, işsizliğin çözümü konusunda başvurulabilecek en uygun çözüm yollarından birisi durumunda olup, işsizlik ödemeleri gibi pasif politikaların yanı sıra, işgücüne esneklik ve nitelik kazandırarak işsizliğin oluşumunu engelleyecek aktif ve önleyici tedbirler, bu çerçevede öne çıkmaktadır.

SONUÇ

Ülkemizin işgücü piyasasının temel özelliklerinden birisi, istihdamın çalışma çağı nüfusundaki artıştan daha az artmasıdır. Bu durum, ilâve nüfusa yeterli iş imkânlarının sağlanamadığını göstermektedir. Kayıt dışı istihdamın boyutlarının genişliği, tarımın toplam istihdam içindeki payının yüksekliği, gençlerde işsizlik oranının genel işsizlik oranına göre daha yüksek olması, işgücünün eğitim seviyesinin düşüklüğü ve aktif istihdam politikalarının sınırlı kalması, işgücü piyasasının diğer sorunları olarak öne çıkmaktadır.

İşsizlikle mücadelenin; piyasanın yeterli işgücü talep etmesini sağlayacak güçlü bir üretim ekonomisi yapısına ve sağlıklı iş-yatırım ortamına sahip olmasına bağlı "talep yanlı" politikalar ile piyasanın istediği nitelik ve nicelikte insan gücünün yetiştirilmesine bağlı "arz yanlı" politikaların ahenk içinde uygulanmasını ve devlet ile birlikte sosyal tarafların uzlaşısı içinde yükü paylaşımını öngörmesi gerekmektedir.

Türkiye'nin sahip olduğu bütün üretim faktörlerinin etkin ve verimli bir şekilde, en üst düzeyde üretim sürecine dâhil edilerek tam istihdamı esas alan, rant ekonomisinden üretim ve istihdamı sürekli artırmayı öngören, iş ve yatırım ortamını iyileştiren, eğitim düzeyini yükselten bir sürece geçilmesi ile girişimcilik güçlendirilecek, işgücünün

istihdam edilebilirlik düzeyi geliştirilecek, sürekli, yeterli ve nitelikli istihdam artışı sağlanabilecektir.

Yoksulluktan kurtulmanın ve toplumun refah düzeyini yükseltmenin yolu; nitelikli istihdam yaratan, sürdürülebilir yüksek oranlı ekonomik büyümenin sağlanmasından geçmektedir. Sürdürülebilir yüksek oranlı büyüme için de makroekonomik istikrar şarttır. Bununla birlikte, üretime ve ihracata dayanmayan büyüme, beklenen istihdam artışını sağlamayabilecektir.

Nitekim son on yıl içinde Türkiye’de yüksek oranlı sayılabilecek büyüme rakamları gerçekleşmiş olmasına rağmen, beklenen istihdam artışının olmaması, istihdam yaratmayan ithalata dayalı bir büyüme yaşadığımızı göstermektedir.